

TVÅRSPLAN 2014-2015

Riksförbundet har tidigare antagit flerårsplaner. På årsstämman 2009 antogs en 3-årsplan för åren 2009-2011 och därefter en tvåårsplan för 2012-2013. Dessa planer bröts ned till årsplaner som antogs av årsstämmorna och låg till grund för verksamheten.

Föreliggande plan för åren 2014-2015 ska också brytas ned i årsplaner.

För att det inte ska bli ett glapp mellan en flerårsplans utgång och antagandet av en ny plan, ska nästa flerårsplan, som ska löpa från 2016, antas på årsstämman 2015.

I. ALLMÄNNA VERKSAMHETSMÅL

Tre profilområden

Riksförbundet för Samhällets Styvbarn är sedan sitt bildande 2004 intresseorganisation för samhällets styvbarn, för dem som varit omhändertagna av samhället som barn. Samhällets Styvbarn är ingen enfrågeorganisation. Vi arbetar för:

- ömsesidigt stöd mellan alla som varit samhällets styvbarn;
- bästa vård och skydd för dagens samhällsplacerade barn och unga;
- upprättelse åt alla som vanvårdats under omhändertagandet.

Riksförbundet ska arbeta för att förverkliga de mål och uppgifter som finns i dess *program* på dessa tre arbetsområden. Våra medlemmar och alla som intresserar sig för vår sak har rätt att kräva ett planmässigt och allvarligt arbete till nytta för samhällets styvbarn i alla åldrar.

De närmaste åren ska riksförbundet och lokalföreningarna arbeta för att förverkliga denna *tvåårsplan* och den ska återkommande diskuteras av förbundsstyrelsen och lokalföreningarnas styrelser.

Allmänna överväganden om verksamhetens inriktning

Riksförbundet har vuxit avsevärt de senaste åren. Den 1 november 2013 hade riksförbundet drygt 1 300 medlemmar i 241 av landets 290 kommuner. Av dessa hade drygt 1 060 betalat medlemsavgift för 2013.

Riksförbundets ambition under de närmaste två åren är inte i första hand att öka medlemsantalet. Viktigare är att konsolidera vår verksamhet och göra ett medlemskap i Samhällets Styvbarn attraktivt och givande, samt garantera att tidigare och nuvarande omhändertagna har en seriös röst i samhällsdebatten.

Grunden för Samhällets Styvbarns verksamhet är medlemmarnas frivilliga deltagande, samtidigt som viktiga uppgifter och aktiviteter inte kan genomföras enbart med god vilja. Det krävs både finansiering och människor med kompetens att genomföra viktiga uppgifter och aktiviteter.

Samhällets Styvbarn ska 2014-2015:

- befästa de verksamheter som gett goda resultat och utveckla och förnya de verksamheter där resultaten varit sämre eller arbetet stagnerat;
- se över kompetensförsörjningen på alla arbetsområden, både kompetens vi har eller kan utveckla i organisationen och sådan vi kan rekrytera externt;
- se över den långsiktiga finansieringen med målet att öka antalet intäktskällor och minska den ekonomiska sårbarheten.

II. VERKSAMHETSOMRÅDEN

1. Ömsesidigt stöd mellan samhällets styvbarn

Mål

Samhällets Styvbarn ska vara en mötesplats där tidigare omhändertagna i alla åldrar ska kunna vara ett stöd för varandra. Detta ska huvudsakligen ske på lokal nivå där samhällets styvbarn kan mötas ansikte mot ansikte.

Bakgrund och problem

Tidigare och nuvarande omhändertagna utgör cirka 4 procent av befolkningen. Det gemensamma för dessa samhällets styvbarn är att de har varit omhändertagna som barn. De bär alla på erfarenheten av en längre eller kortare separation från sin biologiska familj. Det är detta som förenar samhällets styvbarn, oavsett deras skilda erfarenheter av omhändertagandet och samhällsvården och oavsett hur deras vuxenliv gestaltat sig.

Ett omhändertagande har olika orsaker i de enskilda fallen. Därför finns det en tendens att se det som ett individuellt problem att ha varit omhändertagen, och inte som den samhällsfråga det är. Än idag upplever många att det är stigmatiserande att ha varit omhändertagen

av samhället. Innan Samhällets Styvbarn bildades 2004 hade tidigare omhändertagna ingenstans att vända sig för att möta andra med liknande erfarenheter.

Samhällets Styvbarn bildades av tidigare omhändertagna som vanvårdats i fosterhem och på barnhem. Mycket av riksförbundets arbete har ägnats åt att vanvårdade ska få upprättelse. Detta har kommit att prägla vilka som idag är medlemmar. De flesta har varit vanvårdade och de flesta är äldre. Idag är riksförbundets ålderssammansättning (betalande medlemmar 2013) sådan att 46 % är mellan 51 och 65 år, 37 % är 66 år eller äldre, medan endast 17 % är under 50 år. Könsfördelningen är jämn: 53 % kvinnor och 47 % män.

Som visades av Vanvårdsutredningen (SOU 2011:61, s. 253-260) så har en mycket större del av de vanvårdade levt i utanförskap än befolkningen i övrigt. Utbildningsgrad och sysselsättningsgrad har varit lägre. Sjukskrivning och förtidspensionering har varit mycket högre. Av de som intervjuades av Vanvårdsutredningen (ålderspensionärer undantagna) var 67 % antingen sjukskrivna, förtidspensionerade eller arbetslösa. Den psykiska ohälsan är enligt Vanvårdsutredningen "påtaglig"; 51 % har upplevt psykisk ohälsa i vuxenlivet. Suicidförsök, missbruk, kriminalitet, med mera, har varit mycket vanligare bland tidigare vanvårdade än bland befolkningen i övrigt.

Mycket tyder på att dessa utanförskaps- och ohälsospekter är vanligare bland tidigare omhändertagna överhuvudtaget, vare sig de varit vanvårdade eller inte. De undersökningar som finns om samhällsplacerade barn idag visar att många av dessa aspekter, särskilt den lägre utbildningsgraden och psykisk ohälsa, återfinns i mycket stor utsträckning. ("Vård och omsorg om placerade barn", Socialstyrelsen, mars 2013.)

Våra erfarenheter är att detta påverkar hur en del tidigare omhändertagna förmår relatera till och samarbeta med andra. En hel del, särskilt tidigare vanvårdade, har svårt med tillit och tilltro, har lätt att bli misstänksamma och i en del fall rättshaveristiska. Detta har negativt påverkat organisationsförsök sedan 2004, och resulterat i att det vid sidan om den stora organisationen, Samhällets Styvbarn, finns varierande konstellationer av mindre grupper. Det har också då och då åstadkommit missämja och splittringsförsök inom Samhällets Styvbarn. Detta är ett mönster som återfinns även i andra länder där man haft en upprättelseprocess för tidigare vanvårdade.

Samhällets Styvbarn har, sedan den första lokalföreningen bildades 2008, arbetat med att på lokalt plan utveckla ömsesidigt stöd mellan alla styvbarn. Det har inte funnits något färdigt schema för hur detta ska gå till, och olika lokala initiativ har därför uppmuntrats. Det har handlat om regelbundna vänträffar för styvbarn, om samtalsgrupper, och om kontakter med kommunen för att där dels få stöd, dels vara en samtalspartner kring vården av dagens omhändertagna barn.

Efter fem år kan vi konstatera att arbetet på en del håll har gett goda resultat, medan verksamheten på andra håll har stagnerat eller fallit samman. När det senare skett har riksförbundet tagit initiativ till nystart i linje med de goda resultat som finns. De olika resultaten hänger ofta samman med kompetens och samarbetsförmåga hos dem som lett de olika

lokalföreningarna, men ibland också med de utanförskaps- och ohälsoproblem som ovan beskrivits.

Ett ömsesidigt stöd utvecklas bäst på lokal nivå, men det är inte överallt vi har lokalföreningar eller lokalgrupper. Riksförbundets centrala företrädare och kansli får därför många samtal och förfrågningar från medlemmar och andra styvbarn, via telefon, brev eller e-post. Vi måste utveckla former för ett ömsesidigt stöd även för dem som inte ingår i lokalföreningar och lokalgrupper, de som kanske är ensamma på sin ort.

Samhällets Styvbarn är till för alla som varit omhändertagna som barn. Därför måste vi medvetet arbeta för att hantera dessa problem, så att vi kan nå våra mål.

Uppgifter och aktiviteter

Samhällets Styvbarn ska 2014-2015:

- Prioritera det lokala arbetet.
- Årligen summera erfarenheterna av lokalföreningarnas och lokalgruppernas arbete med ömsesidigt stöd, inklusive de regelbundna medlems- eller vänträffarna, samt samtalsgrupperna. Enkätundersökningar ska användas. Vad fungerar bra, vad fungerar sämre? Dessa erfarenheter ska spridas till alla lokalföreningar och lokalgrupper.
- Arbeta för att förebygga psykosocial ohälsa och erbjuda information och stöd till medlemmarna för en bättre hälsa.
- Tillhandahålla föreningsutbildning för lokalföreningarna och fokusera funktionsutbildningar och konflikthantering, delvis i samarbete med studieförbund.
- Utveckla rollen som samarbetspartner med kommunala politiska och sociala instanser där vi har lokalföreningar. Material och utbildningar ska tas fram av riksförbundet för att stödja detta. Erfarenheter av detta ska summeras och spridas inom förbundet.
- Medvetet inrikta arbetet mot de som är underrepresenterade i Samhällets Styvbarn idag, de under 40 år och de som inte vanvårdats. Material och kampanjer ska tas fram av riksförbundet för att stödja detta.
- Skapa mötesformer för olika grupper av medlemmar, som nytillkomna medlemmar, kvinnor, medlemmar under 40 år, unga vuxna upp till 26.

2. Barn, ungdomar och unga vuxna

Mål

Samhällets Styvbarn ska verka för att dagens omhändertagna barn och ungdomar får bästa vård och skydd. Samhällets Styvbarn ska verka för att unga vuxna får stöd att etablera sitt vuxenliv när placeringen upphör.

Bakgrund och problem

Under 2012 var nästan 29 600 barn och unga omhändertagna ett dygn eller mer. Den 1 november 2012 hade cirka 20 800 heldygnsinsatser. Antalet nytillkomna, som fick vård enligt

SoL eller LVU för första gången, var 2012 drygt 9 200, varav ca 2 500 beräknas vara ensamkommande flyktingbarn.

Omhändertagande sker med stöd av Socialtjänstlagen (SoL) och Lagen om vård av unga (LVU). SoL reglerar frivillig vård, medan LVU reglerar tvångsvård. Tre fjärdedelar av omhändertagandena sker med stöd av SoL, en fjärdedel med stöd av LVU.

Andelen barn av befolkningen under 13 år som omhändertas har de senaste tio åren legat på samma nivå, medan andelen unga som omhändertas i åldern 13-17 år har ökat kraftigt, framför allt bland pojkar. Denna ökning antas till största delen utgöras av ensamkommande flyktingbarn utan vårdnadshavare.

Omhändertagna barn och unga placeras i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB).

De flesta omhändertagna barn och unga får bra omsorg och vård. Men i genomsnitt har omhändertagna barn sämre hälsa och sämre skolresultat.

Socialstyrelsen har rapporterat att av 17-åringar som placerades före 10 års ålder hade endast 6 av 10 grundläggande behörighet till gymnasiet, medan siffran för övriga befolkningen är 9 av 10. Utbildning är den viktigaste faktorn för ett gott vuxenliv, och många omhändertagna får därför inte samma möjligheter som andra barn.

Omhändertagna barn har sämre hälsa än andra barn. Andelen med självskadebeteenden är 7-10 gånger högre än för andra barn och unga. Dödligheten är nästa 5 gånger högre bland barn och unga som är omhändertagna. Andelen unga på HVB-hem som använder psykofarmaka är 12-19 gånger högre än för andra barn. ("Vård och omsorg om placerade barn", Socialstyrelsen, mars 2013.)

Många barn och unga på HVB-hem och de särskilda ungdomshemmen vittnar om att de saknar rättigheter, utsätts för inlåsning och annan behandling som FN:s barnrättskommitté kritiserat Sverige för. (Barnombudsmannens årsrapporter 2010 och 2011)

När vården upphör är det alldeles för många som står utan stöd och utan arbete. Var tionde ung vuxen med ekonomiskt bistånd har, enligt Socialstyrelsen, varit placerad i barn- och ungdomsvården.

Samhällets Styvbarn verkar för bästa vård och skydd för alla omhändertagna barn och unga. Detta arbete sker på generell nivå, genom att påverka lagstiftare och beslutsfattare på riks- och lokalnivå. Det kan också ske genom verksamheter riktade till dagens omhändertagna eller till dem som lämnar vården. Det kan också ske i samarbete med familjehemsorganisationer eller vid utbildning av socionomer och andra som arbetar med barn och unga. Under åren 2014-2015 ska Samhällets Styvbarn utveckla och bli bättre på detta område. Det är ett stort arbete, som inte kan forceras, men som måste påbörjas.

Uppgifter och aktiviteter

Samhällets Styvbarn ska 2014-2015:

- Genom utbildning av förbundsstyrelsen och lokalföreningarnas styrelser i barnrättslagstiftning och socialtjänstens och familjehemmens praktik stärka sin kunskap om dagens vård av omhändertagna barn och unga.
- Utveckla dialog med kommunpolitiker och socialtjänster om dagens vård av barn och unga, i syfte att de omhändertagnas hälsa och utbildning garanteras.
- Vara en aktiv debattör i frågor om samhällsplacerade barn och unga.
- Bevaka samhällets omhändertagande av ensamkommande flyktingbarn.
- Starta en interaktiv webbplattform riktad till dagens omhändertagna unga med information om barns och ungas rättigheter.
- Utveckla forum för unga vuxna som nyligen lämnat vården.
- Fortsätta utveckla samarbete med nationella och internationella organisationer på detta område.
- Svara på relevanta remisser i barnfrågor.
- Fortsätta utveckla deltagande i utbildningen av socialarbetare, familjehems- och HVB-personal.

3. Upprättelse för dem som vanvårdats i samhällets barnavård

Mål

Alla som vanvårdades inom den sociala barnvården tidigare, eller som idag utsätts för övergrepp eller försummelse, ska få upprättelse och ersättning.

Bakgrund och problem

Bakgrunden har delvis behandlats under avsnittet "Ömsesidigt stöd". Riksförbundets arbete för upprättelse har gett resultat. Vid en offentlig ceremoni har samhällets officiella ursäkt framförts till de vuxna som vanvårdades när de omhändertogs som barn. Den som vanvårdats innan 31 december 1980 kan söka ekonomisk ersättning hos Ersättningsnämnden fram till 31 december 2014.

Reglerna i Ersättningslagen och propositionen till lagen är så utformade att stora grupper utesluts från möjligheten till ersättning. Det är bland annat privatplacerade, finska krigsbarn, vanvårdade efter 1980, och de vars vanvård inte bedöms som allvarlig nog.

Än idag förekommer att omhändertagna barn och unga utsätts för övergrepp eller försummelse. De måste få reella möjligheter att kräva rättelse och ersättning. Placerande kommuner måste ta sitt ansvar för placerade barn och ungas säkerhet.

Uppgifter och aktiviteter

Samhällets Styvbarn ska 2014-2015:

- Bevaka utfallet av ansökningar hos Ersättningsnämnden, speciellt hur de förhåller sig till ersättningslagen.
- Vara ett stöd både för dem som får ersättning och för dem som får avslag på sin ansökan om ersättning.
- Starta ekonomisk rådgivning åt dem som får ersättning från staten.
- Arbeta för att de begränsningar som finns i ersättningslagen upphävs.
- Arbeta för att samhället tillhandahåller stöd åt dem som till följd av vanvård levit i utanförskap eller med fysiska eller psykiska skador.
- Arbeta för att sanktionsbestämmelser införs mot kommuner som brister i sitt ansvar vid placering av barn och unga.

III. ORGANISATIONSUPPBYGGNAD OCH OPINIONSARBETE

Mål

Riksförbundet ska ha en väl fungerande organisation, med goda rutiner och arbetsbesparande administration, och ett väl fungerande informations- och opinionsarbete, riktat till medlemmar och allmänhet.

Bakgrund och problem

Sedan Samhällets Styvbarn ombildades till ett riksförbund 2009 och arbetet startade på att göra en verklig landsomfattande intresseorganisation har det organisatoriska arbetet vilat på ett fåtal ideella krafter. Mycket av det centrala arbetet görs fortfarande ideellt och med stora uppoffringar, samtidigt som steg tagits mot en mer professionell organisation.

Riksförbundet har de senaste två åren ordnat en fast arbetsplats, ett kansli, för sitt centrala arbete, och har från 2013 anställt en organisationssekreterare på halvtid för det centrala arbetet. Samtidigt har nya rutiner för medlemsutskick och digitaliserade system för medlemshantering, fakturering och bokföring införts. Det har krävt mycket arbete att införa dessa rutiner och system, men de börjar nu frigöra krafter från tidsödande och rutinartade arbetsuppgifter till förmån för mer kvalitativt arbete. Samtidigt återstår en hel del att göra.

Förbundsstyrelsen ska ägna sig åt de övergripande frågorna, medan förbundsstyrelsens arbetsutskott och kansliet verkställer beslut och tar hand om löpande frågor. Det måste i förbundsstyrelsen och på kansliet finnas gedigen kunskap och kompetens för arbetsuppgifterna. Förbundsstyrelsens ledamöter har var och en ett ansvar för att riksförbundet fungerar väl och genomför sina uppgifter på bästa sätt.

På riksförbundet ligger ansvaret att initiera och vara ett stöd för lokala grupper där det inte finns lokalföreningar. Från arbetsutskottet har mycket tid och kostnader lagts ned på detta. Det bör vara möjligt att några av dessa lokalgrupper inom kort kan bli lokalföreningar med egen ekonomi och ansvar för verksamhet och medlemsvård.

Det har också varit riksförbundets ansvar att gå in och stötta lokalföreningar som stagnerar eller utsatts för andra påfrestningar. Det har kostat tid och pengar, men börjar ge resultat.

Riksförbundets ekonomi vilade länge enbart på medlemsavgifter. Sedan 2012 har vi även statligt stöd för verksamheten. Men två inkomstkällor är en sårbar situation. Riksförbundet behöver fler inkomstkällor för att säkra verksamheten på längre sikt, och ett arbete med ansökningar av hög kvalitet har påbörjats. Riksförbundet måste också medvetet arbeta för att stödet från allmänheten också tar sig uttryck i bidrag, genom t.ex. månadsgivare och sponsorer.

Riksförbundets företrädare får ofta samtal och förfrågningar från kommunala företrädare och media. Dessa besvaras efter hand som de kommer, men vi behöver utveckla material och stöd för detta.

Riksförbundets opinionsarbete har vilat på ett fåtal ideella krafter. I början var opinionsarbetet ofta liktydigt med en eller två personers agerande, och det var inte alltid som privata åsikter hölls isär från riksförbundets. Successivt har fler personer ur förbundets ledning tagit sitt ansvar för opinionsarbetet. Det har gett en rikare kör av röster, med olika temperament men inom ramen för vårt program och våra gemensamma beslut.

Vi har nu en hemsida med många besökare och mycket information, vi har en officiell facebook-sida, vi har ett regelbundet digitalt nyhetsblad som går ut till medlemmar och andra, samt ett digitalt informationsblad till våra förtroendevalda.

Mer behöver göras på opinionsarbetets område, både genom egna och andras media och i relation till politiker och beslutsfattare.

Uppgifter och aktiviteter

Samhällets Styvbarn ska 2014-2015:

- genomföra utbildningar i föreningskunskap för förbundsstyrelsen och lokalföreningarnas styrelser;
- ha minst tio väl fungerande lokalföreningar;
- ha ett väl fungerande kansli, goda rutiner, samt arbetsbesparande administration;
- ha en heltidsanställd organisationssekreterare;
- skaffa fler inkomstkällor, genom projekt, bidrag och sponsorer;
- anskaffa autogiro för månadsgivare;
- ha telefonjour på bestämda tider;
- utveckla och samordna information inom förbundet och ut mot samhället på ett effektivt och arbetsbesparande sätt, inte minst digitalt;
- aktivt delta i samhällsdebatt i våra frågor, med insändare, debattartiklar, deltagande i seminarier och media;
- årligen delta i socialpolitiskt viktiga arrangemang som Almedalen, Barnrättsdagarna och MR-dagarna;
- skapa en mer attraktiv och aktuell hemsida;

- sätta upp en webbutik med kortbetalning;
- regelbundet utkomma med digitala nyhetsblad för medlemmar och allmänhet och digitala informationsblad för förtroendevalda;
- utge en papperstidskrift för medlemmarna.

Riksförbundet för Samhällets Styvbarn, Förbundsstyrelsen, 16 november 2013.

Tvåårsplanen godkändes av årsstämma 15 mars 2014.